

Kolekcje w zbiorach bibliotek Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach / red. Maria Kycler, Dariusz Pawelec, Bogumiła Warząchowska. – Katowice : Oficyna Wydawnicza Waclaw Walasek : Biblioteka Uniwersytetu Śląskiego : Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka, 2018. – 431 s. : il. ; 20 cm – (Biblioteka Otwarta). – ISBN 9788365694607

W 2018 r. ukazała się kolejna starannie wydana książka poświęcona Bibliotece Uniwersytetu Śląskiego. Przygotowana została pod redakcją Marii Kycler, Dariusza Pawelca oraz Bogumiły Warząchowskiej. Stanowi ona piąty tytuł w serii „Biblioteka Otwarta” i jest trzecią pozycją w cyklu publikacji jubileuszowych z okazji 50-lecia BUŚ. We wcześniejszych tomach ukazana została sama biblioteka, jej dzieje, zasoby, działalność i wyzwania przyszłości, a także biblioteki specjalistyczne. Ten tom poświęcono kolekcjom w zbiorach bibliotecznych.

Wstęp pióra Dariusza Pawelca, dyrektora instytucji, wprowadza czytelnika w problematykę i znaczenie pojęcia „kolekcja”. A może być ono różne. Kolekcja to przede wszystkim zbiór książek zebranych przez jednego człowieka – prywatna przestrzeń kolekcjonera, jego azyl, a także „swoisty mikrokosmos”. Szczególnie interesujące są prywatne zbiory i warsztaty badawcze naukowców. Kolekcje to również zbiory dzieł połączonych tematyką lub cechami formalnymi – formą wydawniczą (np. czasopisma, mapy), serie wydawnicze i publikacje wydawnictw. Z założenia kolekcje są niekompletne – książek o podobnej tematyce stale ukazują się wiele, a serie są niezakończone. Prywatne zbiory również narastają, a ich granicą może okazać się przestrzeń mieszkania i brak dalszych półek. Naturalnym kresem narastania zbiorów staje się „utrata właściciela”.

W prezentowanym tomie zawartych zostało dwadzieścia artykułów prezentujących wybrane fragmenty zbiorów Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego oraz bibliotek specjalistycznych, współtworzących uniwersytecki system biblioteczno-informacyjny. Teksty te ukazują właśnie ową wieloznaczność pojęcia „kolekcja”.

¹ Biblioteka Śląska w Katowicach.

Większość tekstów reprezentuje pierwsze znaczenie pojęcia „kolekcja”. Dzięki staraniom autorów możemy bliżej poznać zbiory prywatne pracowników nauki, ich zainteresowania, warsztaty badawcze, wykorzystanie zbiorów, a także sfery kontaktów, o których świadczą liczne dedykacje. Odmienne pola działań badawczych przedstawianych osób spowodowały, że ich spuścizna trafiła do bibliotek różnych jednostek Uniwersytetu.

Książkę otwiera artykuł przybliżający postać doktora Ireneusza Jakubczaka, cenionego dydaktyka i osobowości Instytutu Filologii Angielskiej (M. Dęboróg-Bylczyński, *Ireneusz Jakubczak i jego księgozbiór w zbiorach anglistycznych Biblioteki Wydziału Filologicznego UŚ w Sosnowcu*). Książki do niego należące, które oznaczono specjalną pieczęcią, to głównie słowniki, literatura filozoficzno-teologiczna, beletrystyka.

W trzech artykułach przedstawiono warsztaty badawcze i księgozbiory uczonych prawników: lwowianina Romana Józefa Longchamps de Beriera i krakowianina Jana Gwiazdomorskiego (M. Kunicka, *Roman Józef Longchamps de Berier i jego księgozbiór*; A. Maruszczyk, *Profesor Jan Gwiazdomorski i jego księgozbiór jako warsztat pracy naukowej*). Księgozbiór Romana Longchamps de Berier, zastrzelonego przez Niemców na Wzgórzach Wuleckich we Lwowie w lipcu 1941 r., nabyto od żony Profesora i jego syna. Kolekcja dzieł prawniczych stanowiła warsztat pracy, a na kartach książek można znaleźć liczne notatki. Służy obecnie czytelnikom Biblioteki Wydziału Prawa i Administracji. Zbiór profesora Gwiazdomorskiego, cywilisty, więźnia obozu koncentracyjnego Sachsenhausen, to około 1800 woluminów znajdujących się w bibliotece wydziałowej oraz w BUŚ. To głównie dzieła z różnych dziedzin nauk prawnych, a także z historii, biografistyki, encyklopedie i słowniki oraz liczne przewodniki odzwierciedlające jego pasję podróżnicze. W Bibliotece Wydziału Prawa i Administracji odnaleźć można również kolekcje innych prawników, m.in. Kazimierza Przybyłowskiego, Mieczysława Sośniaka, Stefana Rozmaryna, Karola Koranyiego, Ludwika Ehrlicha (D. Potempa, *Księgozbiory profesorskie w Bibliotece Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego*).

Do biblioteki młodego Uniwersytetu Śląskiego w 1970 r. przekazał swoją bibliofilską kolekcję Mieczysław Neustein. To 2658 woluminów, w tym 95 tzw. klocków introligatorskich, obejmujących 2886 dzieł. To przeważnie prace polskie, dotyczące historii Polski, z XIX i XX w., ale jest też siedem starych druków (T. Sowa, *Kolekcja M. Neusteina w zbiorach Biblioteki Wydziału Nauk Społecznych*).

Bardzo cennym nabytkiem dla Uniwersytetu była również kolekcja Ludwika Brożka, bibliofila, bibliotekarza, wybitnego znawcy piśmiennictwa Śląska Cieszyńskiego. Wśród książek z jego zbioru zachowało się 124 podręczniki szkolne, wydane na przestrzeni 120 lat (od 1856 do 1976 r.). Przeważnie są to podręczniki do nauki języka polskiego, a także matema-

tyki, historii, geografii, muzyki (K. Wojtek, *Kolekcja podręczników szkolnych z księgozbioru Ludwika Brożka*).

W wydzielonym zbiorze książki dawnej (z lat 1801-1950), przechowywanym obecnie w specjalnej części magazynu Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego CINIbA, znajdują się fragmenty kilku kolekcji prywatnych. Tu wyodrębniono m.in. kolekcję profesora Bogdana Suchodolskiego, znakomitego pedagoga i historyka nauki. Jego postać, zbiory oraz zainteresowania badawcze przybliżają dwa artykuły. Pierwszy prezentuje zbiory związane z osobą i działalnością Jana Amosa Komeńskiego, teologa, pedagoga i filozofa, drugi omawia zgromadzone przez Profesora publikacje z zakresu sztuki (M. Kycler, *Komeniana w księgozbiorze Profesora Bogdana Suchodolskiego*; K. Ossolińska, „*Sztuka oprócz życia chwilą pozwala także doznawać wartości wiecznych...*”. *Kolekcja książek z zakresu sztuki w księgozbiorze profesora Bogdana Suchodolskiego*). Niestety, nie wszystkie prywatne kolekcje można było wyodrębnić, są one rozproszone w całości zbioru. Odnaleziono dotychczas m.in. 260 woluminów będących własnością Adama Münnicha oraz 62 tomy należące do Mariana Tyrowicza. Na ich kartach zachowały się podpisy, pieczętki i eklibrisy posiadaczy (R. Mateusiak, *Ślady kolekcji rozproszonych w wydzielonych zbiorach XIX-XX wieku (do 1950 roku)*). Na przykładzie księgozbioru Adama Münnicha i Mariana Tyrowicza).

Czytelnikom Biblioteki Teologicznej w nauce i pracach naukowych służą książki należące wcześniej do arcybiskupów Szczepana Wesołego i Damiana Zimonia (E. Sasiadek, *Pamiętkowe polonica zagraniczne w kolekcji arcybiskupa Szczepana Wesołego jako źródło do badań nad polską emigracją i Polonią*; B. Warzachowska, *Arcybiskup Damian Zimoń i Jego dary dla Biblioteki Teologicznej*). Swoistymi „kolekcjami prywatnymi” stały się też biblioteki katedr na Wydziale Teologicznym kształtujące się i modyfikujące wedle wymagań i potrzeb ich użytkowników (B. Kołodziej, *Biblioteki katedralne w służbie teologii akademickiej*).

W bibliotece uniwersyteckiej znajdują się również kolekcje tematyczne. Do takich można zaliczyć francuskojęzyczną literaturę krajów Afryki oraz francuskiego obszaru językowego Kanady, Belgii i Szwajcarii (A. Frymus, *Francuskojęzyczna literatura krajów Afryki subsaharyjskiej, Maghrebu, Mauritiusa oraz regionu Karaibów w zbiorach Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu*; A. Kopińska-Trzop, *Literatura francuskiego obszaru językowego Kanady, Belgii oraz Szwajcarii w zbiorach Biblioteki Wydziału Filologicznego w Sosnowcu*).

Poznajemy też kolekcje łączące się cechami formalnymi. To między innymi zbiór publikacji o określonej formie wydawniczej. Taki sposób rozumienia pojęcia przedstawiają prace poświęcone czasopismom matematycznym i ich znaczeniu oraz mapom, głównie pochodzącym z XIX w. (M. Fick, *Polskie czasopisma matematyczne w zbiorach Biblioteki Uniwersytetu Śląskiego źródłem wiedzy na temat historii matematyki*; M. Gil, I. Nowak, *Składnica Map Biblioteki Wydziału Nauk o Ziemi*).

Kolekcją może być też seria wydawnicza. Przybliżona została seria prac naukowych wydawanych przez Księgarnię Św. Jacka pod auspicjami Wydziału Teologicznego. Od 2001 do 2016 r. ukazały się 84 tomy (E. Lubo-jańska, *„Studia i Materiały Wydziału Teologicznego” (2001-2016). Charakterystyka serii wydawniczej*). Analizie poddano także publikacje z cyklu „Sym-*pozja Piekarskie*”, które zawierają referaty wygłaszane podczas corocznych konferencji odbywających się od 25 lat w Piekarach Śląskich. Uzupełnieniem tekstu jest zestawienie publikacji w ramach serii (G. Łacka, *Publikacje z Pie-*karskich Sympozjów Naukowych w zbiorach Biblioteki Teologicznej**).

Bliżej zaprezentowana została działalność wydawnictwa Gaberbocchus założonego w 1948 r. przez artystów Franciszkę i Stefana Themersonów, którego publikacje przechowywane są w BUŚ (M. Smyła, K. Wyszynska, *Wydawnictwo Gaberbocchus w świetle Kolekcji Themersonów*). Scharak-*teryzowane też zostały edycje Górnośląskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, z załączoną bibliografią opatrzoną indeksem osób (A. Muc, Publikacje Gór-*nośląskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk im. Walentego Roździeńskiego**).

Wszystkie teksty zostały opracowane bardzo starannie, opatrzone ilustracjami, przypisami, bibliografią oraz streszczeniami i słowami klu-*czowymi w języku polskim i angielskim. Wartość badawczą tomu podnosi także indeks osobowy.*

Artykuły zostały uszeregowane alfabetycznie – według nazwisk auto-*rów. Konsekwencją takiego układu treści stało się poczucie chaosu i zagu-*bienia przez przeskok tematyczne – od książek angielskojęzycznych, przez czasopisma matematyczne, książki francuskojęzyczne Afryki, mapy, biblioteki katedr, ponownie dzieła francuskie, tyle że w Kanadzie i Euro-*pie. Zbiory prof. Suchodolskiego omówione zostały w dwóch artykułach, ale rozdzielonych kilkoma innymi. Dużo prostsze i czytelniejsze byłoby zebranie artykułów w grupy wedle omawianych bibliotek lub też znaczenia pojęcia „kolekcja” – zbiory prywatne, wydawnictwa, serie, czasopisma. Ale to może stanowić jedyny zarzut, który nie umniejsza ważności i wartości całego tomu.***